
8. *Men hvor ble det av de norske?*

Da den store emigrantbølgen slo inn over Norge i det 19. århundre valgte mange nordmenn å reise vestover til Amerika. Det gjorde de sikkert klokt i. På det tidspunkt var USA allerede et velordnet samfunn sammenliknet med det australske, og naturen var atskillig vennligere for dem som tenkte på å dyrke jorden. Selv om turen over Atlanterhavet var lang, så var turen til Australia tre ganger lengre og like mange ganger dyrere. De fleste hadde aldri hørt om Australia, og de som hadde det kunne ikke fortelle noe særlig fordelaktig.

Det er dem som mener at det var nordmenn om bord på de første oppdagelsesskipene som kom til Australia i det 17. og 18. århundre. Nordmenn var kjent som dyktige sjøfolk, og mange tok hyre på nederlandske og andre skip og kom seg langt av gårde. Til nå er det ingen som har gått gjennom datidens skipslister og lett etter norske navn, slik som den gang man fant Tordenskjold som skipsdreng på slaveskipene til Vestindia. Men inntil en historiker kommer fram med et svar, er det hyggelig å tenke på at også nordmenn kan ha vært med på slike eventyr.

Tidlige immigranter

Det vi helt sikkert vet er at nordmenn lot seg lokke nedover da det i 1851 gikk rykter om at det var funnet gull. I 1857 skal det

ha vært så mye som tre hundre nordmenn på gullfeltene i Victoria. Men i den norske litteraturen finner vi ingen strålende beretninger om lykkejegere som kom triumferende tilbake med lommene fulle av gull.

Det er også de som påstår det var norske gullgravere som først lærte australierne å gå på ski. Muligens var det så. Det finnes i alle fall bilder av staute karer, som gjerne kunne vært norske, da den første skiklubben ble stiftet ovenfor gullfeltene i Kiandra i 1871. I bush-visene fra den tid berettes det med begeistring om de modige menn som kastet seg ut fra fjellene på smale treplanker. Den største skiløper av dem alle var Carl the Dane!

En av de norske satte andre spor etter seg. Niels Hertzberg Larsen fra Tromøya var en av dem som rømte fra skipet da han hørte rykter om gull og grønne skoger. Underveis fant han seg en australsk ungjente, og langt der ute hvor gullvaskerne slet for å overleve, ble det i 1867 født et lite halvnorsk guttebarn. Han ble senere en av de store australske nasjonaldiktere, og i dag finner vi hans bilde på 10-dollarsedlene. Den litterære påvirkning kom likevel neppe fra den norske siden av familien. Det var først da moren skilte seg fra Larsen og tok den halv-voksne gutten med seg, at Henry Lawson fikk ro og oppmunt-ring til å skrive. Bøkene og diktene hans handler om livet på gullfeltene og i bushen, og om hvordan man greide å overleve uten å miste verdigheten. Lawson framhevet verdien av kameratskapet, mateship, og skildret skjønnheten i det primitive og enkle liv. Det er en type nasjonalromantikk som like gjerne kunne vært norsk. Men det er vel tvilsomt om matros Larsen ville hatt sansen for den enkelhet hans sønn skrev så vakkert om. Matrosen hadde prøvd den på kroppen, både i Norge, under sin tid på sjøen, og i de lange årene som en av de gullvaskere som aldri greide å gjøre selv et lite varp.

Carl S. Lumholtz var en annen nordmann som også etterlot seg mer varige spor. Han ble utsendt av Det kgl. Frederiks Universitet i Christiania i 1880 for å undersøke den australske

fauna. Det gjorde han da også med stor interesse, og en av de mange kenguru-artene bærer hans navn. Men datidens profesorer var atskillig bredere orientert enn nåtidens, så han tok like godt og flyttet forskningen sin over til en undersøkelse av urbefolkningens levkår. Lumholtz bosatte seg sammen med en av stammene i regnskogen nordpå, lærte seg språket deres, og spiste og levde på samme måte som dem. Gjennom hans beretninger var det at verden først lærte om urbefolkningens utrolige evne til å tilpasse seg en nådeløs natur. Hans arbeider ble oversatt til mange språk, og er ofte sitert.

En tredje nordmann, Knut Geelmuyden Bull, drev i en noe annen gate. Han hadde forsøkt seg med litt falsknerier i London. Det kostet ham fjorten års deportasjon til Australia. Men siden han oppførte seg pent ble han frigitt før tiden, og kunne slå seg ned i Hobart hvor han tok opp landskapsmaling og underviste i tegning. Han hadde så uten tvil talent. I 1985 da hans hjemby Bergen fikk to av hans bilder i gave, ble han trykket til hjemlandets bryst og avisen skrev at Bull «av mange ble betraktet som det australske landskapsmaleris far». Det er nok en noe tvilsom påstand, for det har ikke vært mulig å finne navnet hans i de større verker om australske malerier fra den perioden.

Colin Archer var derimot en av dem som ble berømt, men ikke i Australia. Som 20-åring kom han i 1852 til Queensland hvor brødrene hans drev med store gårdsbruk. Men etter noen år sa han takk for seg og reiste tilbake til Norge hvor han slo seg på båtkonstruksjon. Lite kunne han vel den gang ane at den mest berømte av hans båter, «Fram», i 1912 skulle legge inn til Hobart slik at Roald Amundsen i triumf kunne sende telegrammer hjem til Norge om at det norske flagg nå var plantet på Sydpolen.

Historien som til nå er skrevet om nordmenn i Australia er først og fremst beretninger og anekdoter om enkeltmennesker som klarte seg bra. De andre hører vi lite om. I 1871 var det registrert 529 norske bosatt i Australia. Det var langt flere

svensker og dansker. Queensland drev en aktiv immigrasjonspolitikk. Det ble annonsert både i norske, svenske og danske aviser om at unge og arbeidsføre folk ville få gratis jord og hjelp til billetten, dersom de ville slå seg ned som bønder i Queensland. Skipene nedover gikk fra Hamburg, og de fleste emigrantene reiste ut via Tyskland. Men det var bare få av dem som var nordmenn. De norske emigranter foretrakk fremdeles å reise vestover til slektninger og norske nybyggerkolonier i Amerika. I 1901 var det registrert tre tusen norske i Australia, men sammenblandingen av norske og svenske registreringer gjør tallene usikre. Norske myndigheter kan ikke ha sett med blide øyne på emigrasjonen. Det går historier om at politisjefen i Christiania forsøkte å hindre tredive emigranter i å gå om bord i et skip som skulle til Australia. Det var først da den britiske generalkonsul møtte opp og slo i bordet at de fikk reise.

Storparten av de norske emigrantene reiste ikke som resultat av en godt planlagt utvandring. Mot slutten av 1800-tallet gikk norske skip i faste ruter på Australia, og det hendte ofte at ungguttene rømte når de etter en lang og møysommelig reise fikk øye på de hvite og solfylte strendene. Kapteinene ankret opp så langt ute de bare kunne for å holde på mannskapene, men de mest ivrige svømte i land. For skipperne var det liten hjelp å få hos australske myndigheter som bestandig syntes å ha så vanskelig for å finne igjen rømlingene.

Resultatet var at de norske som kom til Australia stort sett var yngre menn. Omkring århundreskiftet var bare ti prosent av de norske kvinner. Like etter den annen verdenskrig var tallet steget til femten prosent. Og i dag er det fortsatt dobbelt så mange menn som kvinner blant de norske, selv om det skyldes andre forhold. I den grad de giftet seg, fant de norske menn sine koner blant australierne og tilpasset seg de lokale forholdene. De ble en del av de tause immigrantene som ambassaden bare møtte når de døde og deres arvegods skulle sendes hjem til slektninger, som ikke hadde hørt fra dem på årevis.

Sosialantropologen John Barnes forteller en underfundig hi-

storie om sitt møte med en av de tause nordmenn i Northern Territory. Om historien ikke er vanlig, så er den i alle fall god. Andersen hadde som så mange andre «jumpa av skipet» i 1905, og var femti år senere fortsatt illegal immigrant. Han hadde levd av å stjele kveg, og klarte seg ganske bra. Innimellom hadde han drevet med utvinning av salt fra innsjøer som ble igjen når havet trakk seg tilbake. Saltet solgte han til gårdbrukere slik at han visste hvor han nattetider kunne komme tilbake og hente seg et par ekstra kyr. Da trengte han heller ikke å stå så hardt på prisen for saltet, som han sa. Som bigeskjeft og til hjemmebruk hadde han lært seg å lage tresprit på australske råvarer. Slik kan norske tradisjoner føres videre. Uten kvinner hadde Andersen heller ikke vært, og etter ham det blitt en mengde med unger etter hvert som han flyttet fra den ene innfødte kvinne til den andre. Han sørget selv for å gi ungene navn, og guttene ble oppkalt etter de store revolusjonære helter. En het Trot etter Trotsky, en het Len etter Lenin, og selvfølgelig måtte det også være en Mark etter Marx. Hvorfor han hadde gjort det på den måten, ønsket han ikke å fortelle. Det var bare slik det måtte være. Da han begynte å føle seg litt for gammel til hovedeskjeften, samlet han sammen sønnene, «not the fillies», og foreholdt dem hvilket ansvar de hadde for å sørge for deres gamle far og vise ham respekt i alderdommen. Pater familias var i god stand da Barnes møtte han, og må da ha vært et stykke opp i åtti-årene.

Børs og katedral

Det meste av opplysningene om norske i Australia kan man finne ved å lete i norsk skipsfartshistorie og i skandinavisk kirkehistorie.

Fram til første verdenskrig foregikk store deler av transporten i Australia enten over land med kameler eller rundt kysten med båt. Landtransporten var det afghanere og pakistanere som

sto for, mens det i stor grad var norske skip som tok seg av sjøtransporten. Wilhelmsen-båtene gikk for eksempel i kombinert Afrika- og Australiafart, og det ble ett av de viktige bindeleddene mellom havner rundt hele kontinentet. Om Bunbury i Western Australia heter det at den var en av Australias travleste havner, og de skip man oftest så på havnen var norske. Ja, det var faktisk så mange norske skip at når gamle kong Oscar av Norge hadde fødselsdag, ble det flagget og skutt med kanoner. Dette skriver den berømte australske historiker Geoffrey Blainey om Bunbury i 1905! Det er vel slikt man kaller et historisk bomskudd.

Nordmenn og svensker var nemlig ikke særlig glade i hverandre i Australia, om man leser beretningene fra Melbourne omkring århundreskiftet. Det var først og fremst her og i Queensland at skandinavernene slo seg ned. Den første skandinaviske foreningen, Scandinavian Society, ble stiftet i 1870-årene, men det ble ingen suksess. Nye forsøk på å holde den skandinaviske kultur ved like kom om lag tjue år senere da det ble startet ikke bare én, men to skandinaviske aviser. Den ene gikk inn etter kort tid og etterlot seg et dundrende underskudd. Den andre het Norden, og den klarte seg helt fram til den andre verdenskrig, trass i trang økonomi. Man prøvde seg også med en Norwegian Society i 1900, men det gikk dårlig. Kirken var det sentrale møtested og der hvor det sosiale liv utfoldet seg. Men nordmennene likte lite samværet med svenskene. De gjorde innsigelser da det ble foreslått at en svenske skulle bli prest for den skandinaviske kirken i Melbourne i 1898, og de feiret sin 17. mai i protest mot svenskekongen. Da den svenske pastoren likevel ble tilsatt, fordi det var dobbelt så mange svenske i menigheten som det var norske, gikk bølgen høyt. I 1909 var svenskene blitt så lei av all kranqlingen at de like godt bygde sin egen kirke.

Den som reiser langs sørvest-kysten ser også at der har det vært nordmenn. I 1892 ble det sendt en norsk ekspedisjon til Antarktis for å undersøke nærmere rykter om at det her var

større forekomster av hval enn noe annet sted på kloden. Nordmennene hadde lange tradisjoner med hvalfangst, først og fremst langs egen kyst, men også i fjernere farvann. Etterspørselen etter hvalolje var stor på den tiden, og de økonomiske gevinstene enorme. Norske båter seilte langt opp i Nordishavet og ned etter den afrikanske kyst for «hvalfangsten herjet Norge som en gullfeber». Som rimelig kan være minket det på hvalen, og den store norske hvalfangerflåten måtte søke andre jaktmarker. I Australia var det også tradisjon for hvalfangst. På slutten av det 18. århundre deltok både portugisere, franskmenn og amerikanere sammen med australierne i jakten, og hvalolje ble et av Australias største eksportprodukter. Fangsten langs det australske kontinent var landbasert, dvs. man fanget bare de hvalene som gikk under land. Oljen ble kokt på land. Etter om lag hundre år var det slutt på hvalstammene som gikk opp under land, og den store hvalfangerflåten trakk seg tilbake. Det var da nordmennene tok over. For å kunne drive fangsten videre blant de enorme mengder av hval som ikke kom inn til kysten, utviklet nordmennene flytende hvalkokerier som kunne behandle spekket i åpent hav. Vestfolds velstand ble grunnlagt på denne oppfinnelsen. Fra 1912 og et halvt århundre framover var det jubel på havnen i Sandefjord når hvalfangerne kom hjem etter enda en storartet sesong i Sørishavet. Margarinfabrikker og kjemiske fabrikker fikk tilført nye råstoffer, og bondegutter som hadde hatt hyre om bord på hvalfangerflåten kom hjem med ny kapital til å modernisere gårdene.

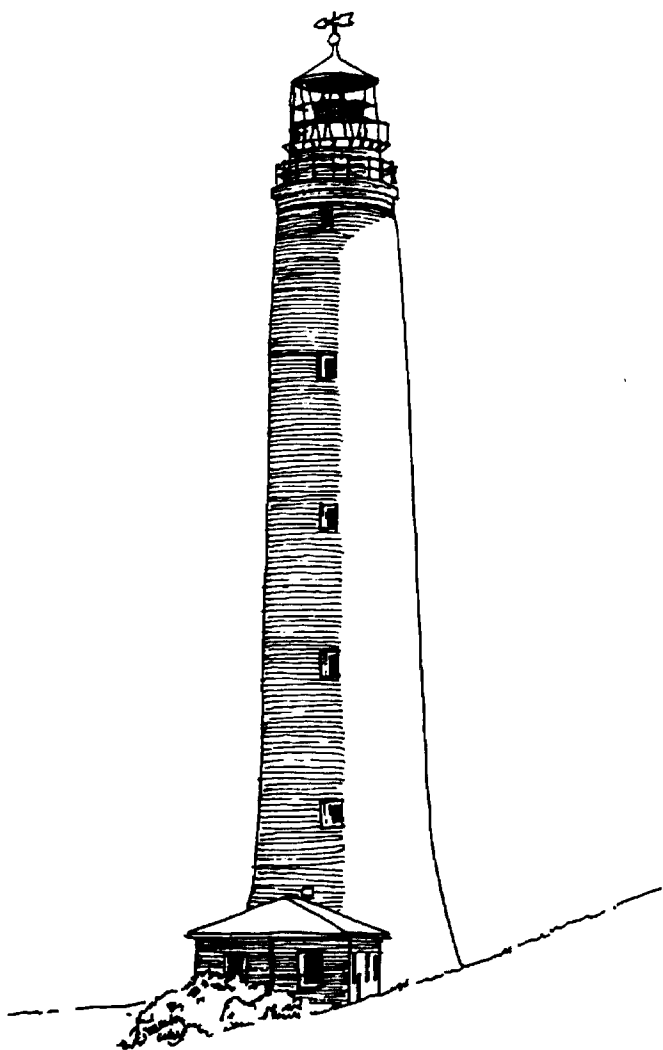
Australia fikk atskillig mindre glede av velstanden. Lovgivningen var enda ikke slik at territorialfarvannet strakte seg langt ut i havet, og Australia kunne ikke skattlegge olje som ble tatt rett hjem til Norge. Norske rederier kunne nøye seg med å kjøpe lisens til å drive hvalfangsten sin ut fra de australske kyster. Ved å utnytte smutthull i det australske lovverket og opprette stråelskap, greide de å få samtlige lisenser langs sør- og vestkysten, slik at de unngikk konkurranse. For å økonomisere med utgiftene, tok de med seg all proviant hjemmefra, så

heller ikke på dette området var det noen fortjeneste for australierne. De var som noen av dagens turister i Norge, som kommer i en campingvogn full av hermetikk. Ved Point Cloates i Western Australia bygde de en landstasjon som ble kalt «Norwegian Bay». Den ble senere solgt til franske interesser og fikk et annet navn. Det største norske anlegget ble bygget i Albany på sørvest-kysten av Western Australia i 1912. Her drev nordmennene helt fram til 1967. Nå er det et museum hvor man med stolthet viser fram en norsk hvalfangstskute, norsk-konstruerte harpuner og skipsmotorer som var spesiallaget for norske hvalkokerier. Der er også et bilde av verdens største ambraklump på 455 kilo som ble funnet av en norsk båt på selveste julekvelden. Men vi får vite lite om dagliglivet til den vanlige hvalfanger. Han må ha levd på utsiden av det australske samfunn, ikke bare i bokstavelig forstand. I et lite privat museum i Victor's Harbour sør for Adelaide i South Australia får besøkende en gløtt inn i hverdagen til hvalfangerne når de går gjennom de små husene deres og ser på det som er samlet av kokekar og husgeråd. Etter sigende kom ikke norske hvalfangere hit, men det er ikke vanskelig å gjenkjenne restene av rosemaling på en gammel kiste.

En liten by i Western Australia heter Norseman. Navnet vil sikkert glede mange norske. Men språkforskere forsikrer at selv om det kom en del norske hit under gullrushet på slutten av 1800-tallet, så er det ikke de som har gitt navn til byen. Det er et gammelt navn fra urbefolkningens tid, og stiller i samme klasse som for eksempel Wagga Wagga, Cadibarrawirracanna og – Denmark. Det finnes også bynavn som Valhalla i Victoria, men det er det heller de andre skandinaver som får ta æren for.

Etter krigen

Det har vært antydnet at ca. 25.000 nordmenn på ett eller annet tidspunkt har vært bosatt i Australia. Ifølge folketellingen var

Cape Wickham Lighthouse på King Island, Bass Strait, ble bygd i 1861, og vokter over en av de farligste kystene i Australia.

det i 1947 2.024 norske som hadde fast bopel. I 1981 var tallet steget til 2.935. De fleste var bosatt i og omkring Sydney, og bare 22 personer oppga Northern Territory som bosted. Ved den norske ambassaden i Canberra kan de opplyse at det aldri har vært stor pågang for å få norske pass byttet ut med australske. Det kommer høyst en 15-20 søknader for året. Men tendensen blant de fleste immigrantgrupper har også vært at førstegenerasjonen foretrekker å beholde sin opprinnelige nasjonalitet. Amerikanere og nyzealendere som har bodd i Australia i flere tiår og har tenkt seg på aldershjem i solrike Queensland, niholder på sine pass som en siste rest av nasjonal identitet. Det gjelder også de som ikke har besøkt gamlelandet på årevis. Bare når immigranter søker forfremmelse i en offentlig stilling kan det være en fordel å bytte til australske pass.

I tillegg til de som ble værende, kom det mange norske som reiste hjem igjen etter å ha vært i Australia en stund. Enten ble hjemlengselen for stor, eller så var likevel ikke dette det forjettede land. Det er helst slike ambassaden får kontakt med. Det står ingen norsk koloni klar til å ta imot nye immigranter og vise dem til rette, slik som for eksempel de greske og italienske kolonier har vært så flinke til. Immigrantene må stå i kø for å få arbeid, hus og alle de papirene som er nødvendige for å kunne leve i det australske samfunn. Både køer og ventetider kan bli mange og lange, og de fleste immigranter må begynne på bunnen i det nye samfunn. Norske immigranter er nå som før blant de som er meget velkommen. Særlig om de er under førti år, mestrer engelsk og har en utdanning som gjerne kan være yrkesfaglig. Men australsk immigrasjonspolitik tillater ikke lenger å øke antallet hvite fra Nord-Europa, slik det var før. Det største behovet for arbeidskraft finner vi også i det nordvestlige Australia hvor klimaet er hardt for dem som kommer fra kjøligere områder.

Etter krigen kom mange av de norske til Australia i forbindelse med utbyggingen av vannkraftverkene i Snowy Mountains i 50-årene. Ikke mindre enn fire hundre norske

arbeidet med å sprengne tunneler og legge elvene i rør slik at vannet kom ned på vestsiden av fjellene i stedet for på østsiden. På den måten fikk man vannkraft samtidig med at de vannfattige områdene bak fjellene ble dyrkbare. Det var et gigantprosjekt og det ble brakt inn ekspertise fra hele verden. Nordmennene trivdes oppe i fjellene og bygde seg hytter til både sommer- og vinterbruk, akkurat som hjemme. Det ble til at noen av dem gjorde australiere av seg.

Andre norske hadde stått om bord i norske båter under krigen, og da freden kom ble de like gjerne værende i Australia som de tidligere hadde seilt på. I dag er det noe over hundre krigsseilere som får norske krigspensjoner. De har dannet et eget forbund, og møtes en gang i måneden i Sydney.

De fleste norske fortsatte å komme inn med skipsfarten. Flere større norske rederier hadde anløp av australske havner og i 1954 ble den norske sjømannskirken åpnet i Sydney. To år tidligere var det blitt dannet et eget fotballag av skandinaviske sjøfolk og andre i Melbourne. «Skandia», som laget het, ble et naturlig samlingspunkt i de neste tjue årene, enda om det ikke kan rapporteres at laget gjorde noen stor innsats i australsk fotball. Da container-transporten tok over ble det slutt på sjøfolkernes lange opphold i land, og både fotballag og sjømannskirke forsvant på slutten av 70-tallet.

De tidligere trettene mellom nordmenn og svensker ble også borte underveis. I Australia er nå alle skandinaver for vårherre. I motsetning til amerikanere som uten å rødme gjør svenske av en danske, er australiere flest godt orientert om forskjeller mellom de skandinaviske landene. Når norske likevel blir slått sammen med andre skandinaver, kommer det selvfølgelig av at det er få av dem – og at skandinaver har en tendens til å holde sammen når de kommer tilstrekkelig langt hjemmefra. Finnene er ikke i samme grad blitt en del av det nordiske fellesskapet. De kom til Australia etter dramatiske omstendigheter da russerne invaderte Karelen i 1938 og tvang tusenvis av kareler til å flykte. Det var bare Australia som kunne ta imot så mange

flyktninger på en gang. Da finnene kom dit slo de seg ned i samme strøk og prøvde å holde på sitt kulturelle særpreget. De har fremdeles sine egne klubber, og det er mange i 2. generasjon som også snakker finsk. I de senere årene har man igjen forsøkt seg med skandinaviske klubber i de større byene som Brisbane, Perth, Adelaide, Newcastle, Canberra, Sydney og Melbourne. Noen av dem går bra, mens andre bare holdes i live av ildsjeler som steker vafler og organiserer foredrag om skandinavisk kultur og politikk. Barnetogene 17. mai er ikke særlig lange, men så er det heller ikke så mange unger til å svinge med flagget. På flere av universitetene undervises det i skandinavisk språk og kultur, og samme lærer underviser gjerne i både norsk, svensk, dansk og islandsk.

Det siste tilskuddet til det skandinaviske samarbeidet er det nye bofellesskapet mellom den norske og den danske ambassaden i Canberra. Da begge land skulle bygge nye ambassader, slo de seg sammen på en felles tomt og fikk tegnet to nøyaktig like bygninger, atskilt med bare en liten plass imellom. Bygningene er så like at de er identiske ned til minste detalj, inklusive flaggstengene, modellene av SAS-flyet som står i de to resepsjonene og Jaguarene i garasjene. Sambyggingen var kostnadsbesparende for begge land og ga et faglig fellesskap som små ambassader alltid vil mangle. Begge ambassader er fornøyde med det nye fellesskapet som kanskje kan danne modell også i andre land. Men bygningene er så visst ingen prydd for Scandinavian design. På ambassadespråk heter det at de er uttrykk for en «nøktern stil». Den svenske ambassade var blant de første som flyttet til Canberra etter at byen for alvor tok til å fungere som hovedstad. Svenskene ble belønnet med en av de aller vakreste tomtene og ligger nå nydelig til i parkliknende omgivelser.

Kjøp og salg

Den norske handelen med Australia er ikke særlig stor, men den har vist en sterk vekst de siste par årene. I 1985 solgte Norge varer for om lag 400 millioner kroner og kjøpte australske varer for nesten 650 millioner kroner. Norge kjøper først og fremst aluminium som halvfabrikata og bauksitt som brukes i aluminiumsfabrikasjonen slik at arbeidsplassene i Årdal, Sunndalsøra og Høyanger kan holdes gående. I tillegg kjøper Norge litt grønnsaker og frukt, mest hermetisk, og kull og jernmalm til blant annet jernverket i Mo i Rana. Eksportlisten er adskillig mer rikholdig. Mer enn en fjerdedel av de norske produktene er kjemikalier av forskjellig slag, blant annet en god del kunstgjødsel. Den gjør god nytte for seg i den utpinte delen av australsk jord hvor næringsstoffene vaskes ut av det tynne jordlaget. Maskiner, metaller, papir, fiske- og meieriprodukter utgjør resten av eksporten fra Norge. Den som går i butikkene her kan handle både flatbrød, fiskeboller, sardiner og geitost hvis hjemlengselen skulle ta overhånd. Men den aller største eksportartikkelen er Jarlsbergosten. Den er ikke bare det meieriprodukt Norge selger mest av. Den er også en av de mest solgte ostene i Australia, og har til og med egne lastebiler merket Jarlsberg. Intet australsk bord er komplett uten Jarlsberg. For få år siden var det ingen som hadde hørt om Jarlsberg, så dette må være et skoleeksempel på hvordan et produkt skal markedsføres og selges.

Norsk know-how er også en god eksportartikkel, og utenlandsk kapital ønskes velkommen dersom utlendingene kan få australske partnere med på et prosjekt. I Tasmania har norske interesser medvirket til å sette i gang akvakultur, eller fish farming som det heter. Det nye anlegget blir verdens største havbaserte anlegg for oppdrettslaks og vil i 1990 kunne produsere 1300 tonn laks i året. Det er også satt i gang et smoltanlegg med en kapasitet på en million småfisk i året. Bak produksjonen står den tasmanske stat med 51 prosent av kapitalen, de

som driver med oppdrettet eier 30 prosent, og Noraqua står for de resterende 19 prosent. Noraqua eies av Selmer-Sande og Teleinvest, og har bidratt med både ekspertise og kapital. De første 20.000 laks og 10.000 regnbueørret er allerede sendt ut på det australske marked hvor de har gått som varmt hvetebrød. Eller kanskje sammen med hvetebrødet. Fisken ser ut til å trives i det kjølige vannet utenfor Tasmania, og det er planer om å forsøke også med andre fiskeslag. Det første initiativet til akvakultur i Australia ble tatt av nordmannen Hermann Watzinger. Det var han som bygget Kon-Tiki-flåten og deltok i Thor Heyerdahls ekspedisjon over Stillehavet.

Det er andre norske firma som venter på å kunne etablere seg. Kongsberg Våpenfabrikk har for eksempel opprettet et salgskontor i påvente av en kontrakt med det australske forsvaret, mens Hydro er interessert i å kjøpe seg inn i aluminiumsproduksjonen og å sette i gang en kunstgjødsselfabrikk i Western Australia. Dyno og Frionor er allerede godt inne på markedet. Tre av de største norske bankene har også etablert filialer for å fremme norske interesser og for å kunne delta i nye prosjekter. Norsk rederivirksomhet med blant annet Wilh. Wilhelmsen-gruppen og Jebsen-linjen, står fortsatt sterkt, og Veritas deltar med risikoanalyser og kontroll av oljeplattform og skip. Noen av de ansatte er australiere, men de fleste er nordmenn som arbeider på 2-3 års kontrakter.

Det er liten tvil om at det ligger et meget stort australsk marked og venter på norske initiativ. Men det ser ut til at norsk næringsliv enda ikke helt har fått øynene opp for mulighetene. Det kan kanskje være en trøst at de deler mangelen på interesse og kunnskaper om Australia med store deler av det norske samfunn. Det er lite barn lærer i skolen om Australia, og ved høyere norske læresteder undervises det ikke i australsk litteratur og kultur. Et søk gjennom Universitetsbiblioteket i Bergen resulterte i bare sytten bøker med referanse til Australia.

Fire norske bilder

Norske aviser skriver også lite om Australia. De seneste årene har jeg klippet det meste av det som har vært skrevet, og artiklene kan stort sett deles i fire bunker. I den ene bunken, og det er den største, er det det bisarre som fremheves. Australia beskrives som et tilbakestående land hvor sauene bokstavelig talt dominerer det kulturelle liv og hvor mennene fortsatt heller står i stigbøylen enn på gasspedalen. Historier om menneske-etende krokodiller dominerer, og en av dem får så mye som tre spalter. Statsministerens tårer da han under en pressekonferanse blir spurt om sin datters heroinmisbruk får også bred plass, men leserne får ingenting vite om hvilken politikk statsministeren og hans parti står for. Til gjengjeld får en kenguru med lue på snei bildet sitt i avisen og en julenisse fra Sydney som stjeler, klarer også å komme på prent. Dette er journalistiske vinklinger som til en viss grad er morsomme. Men de gjentatte «morsomheter» underbygger gamle oppfatninger og bidrar til latterliggjøring av et land som folk flest vet lite om.

Den andre store bunken av klipp er hentet fra sportssidene. Her ser vi lyslokkete bronsegutter som surfer og spiller tennis. Det stemmer bra med virkeligheten. Australske menn tilbringer mesteparten av fritiden med utendørs sport, og de liker den image som bronseguttene gir. At fedme er utbredt og at de fleste ikke klarer å henge fast på et surfebrett, trenger ikke å være skår i gleden for noen. Australiere er praktfulle tilskuere til andres idrettslige innsats, og er like sjåvinistiske på sportens vegne som nordmennene. I et klipp fra en norsk avis heter det for øvrig i overskriften til en reportasje fra en internasjonal ro-regatta: «Bare en australier foran Per A. Sættersdal».

I den tredje bunken ligger det filmomtaler av de seneste års australske filmer. Det er for eksempel «Picnic at Hanging Rock», «The last wave», «The witness», «Hvor de grønne maur drømmer», «The Coca Cola kid», «Mad Max», «Min lysende karriere» og «Breaker Morant». Kritikerne går fullstendig av

hengslene for å rose filmene. Det hele begynte med at australierne var lei av bare å se utenlandsk film, og særlig amerikanske B-filmer. Myndighetene var opptatt av å styrke nasjonalistiske følelser og innvilget statlig støtte til den hjemlige filmproduksjon. I løpet av meget kort tid vokste det fram et miljø med en kvalitet som både teknisk og innholdsmessig førte australsk film rett inn på den internasjonale bane. Nå valfarter filmfolk til Australia. Vi andre kan lene oss tilbake i stolene og lære om livet i Australia samtidig som vi nyter god underholdning.

Den fjerde bunken inneholder det en kan kalle seriøse reportasjer. Her er det for eksempel en stor reportasje om Australias ledende posisjon innen bioteknologi, en helsides artikkel med gode råd til dem som tenker seg en tur nedover, og flere artikler skrevet av ungdommer som har opplevd landet som utvekslingsstudenter. Det er også reportasjer om den dårlige økonomien, alkoholpolitikken, den australske regjeringens fordømmelse av de franske prøvesprengninger i Stillehavet, og mulighetene for norsk næringsliv i Australia. Den typen reportasjer har vært økende i det siste.

I fjernsynet blir Australia nesten aldri nevnt, bortsett fra i Filmmagasinet, i Sportsrevyen og i ungdomsreportasjene om popmusikk. En av de fyldigste var reportasjen om Americas Cup som ble seilt utenfor Fremantle i Western Australia.

Vi kan regne med at Australia kommer mye sterkere inn i nyhetsbildet i 1991. Da skal «Antarktisk-traktaten» fra 1959 revideres. Sammen med Argentina, Chile, Storbritannia, Sør-Afrika og Ny Zealand har Australia og Norge skrevet under på at Antarktis har internasjonal status og bare kan benyttes til fredelige formål og forskning. De store naturressurser i området tilsier at flere av landene kan komme med territorielle krav i 1991.

Snur vi oss rundt og spør hvor mye det skrives i Australia om Norge, så er svaret at det er lite. Til gjengjeld forekommer det overhodet ikke den type fleipete reportasjer som norske aviser gir til beste. Australske aviser behandler oss seriøst. De skriver

lange og grundige artikler om økonomi og politikk, og sammenlikner gjerne forholdene i de skandinaviske landene. Australske aviser er gjennomgående ganske konservative. Det er deres lesere også. Det er derfor en tendens til at konservative regjeringer i Skandinavia fremstilles som mer vellykkete i sin politikk enn regjeringer utgått fra arbeiderpartiene. Australske aviser gir også uttrykk for skepsis til velferdsstaten, både på hjemme- og bortebane, og lar sjelden en anledning gå fra seg til å fortelle om alt det som kan gå galt i en velferdsstat. Men ellers er det gjennomgående en meget positiv holdning til Skandinavia. Avisene skriver mye om det som skjer i Europa, og det er ikke vanskelig å sitte i Australia og følge med i det som skjer på den andre siden av kloden. Man kan til og med se hvor mange grader det er i Oslo hver dag. Fjernsynet har flere kanaler, men er mindre internasjonalt orientert enn de store avisene som for eksempel «The Age» og «The Sydney Morning Herald». Norske immigranter konkurrerer med andre nasjonaliteter om sendetid på den etniske kanalen, og siden det er så få norske i Australia blir sendetiden tilsvarende begrenset.

Det er tvilsomt om Norge noen gang kommer til å få en særlig stor plass i den australske befolkningens bevissthet. Men det er noe som tyder på at Australia holder på å få en større plass i den norske befolkningens bevissthet. Nordmenn er kjent som et farende folk og det søkes stadig etter nye reisemål og annerledes opplevelser. For få år siden var det bare norske sjømenn og noen få velstående forretningsfolk som reiste til Østen. Nå reiser tusener av nordmenn dit på ferie hvert år. Og fra Bangkok og Singapore er det bare et lite hopp over til det australske kontinent. Det er faktisk kortere avstand mellom Perth og Singapore enn det er mellom Perth og Canberra. Det er ikke lenger uvanlig å møte norske ungdommer med ryggsekk som haiker langs gullkysten. Det pleier å være med dem som med de første trekkfuglene – snart følger trekket av mer alminnelige turister etter.